

Bülent Tanık 1976 yılında ODTU Şehir ve Bölge Planlama Bölümünü bitirdi. 1981-84 yılları arasında iki dönem TMMOB Başkanlığı yaptı. Halen ADA Gazete ve ADA (Kentliyim) Dergisi Genel Yayın Yönetmeliğini sürdürmektedir.

PDF Page Organizer - Foxit Software

BİR "TUTSAK MESLEĞİ" OLMAYAN PLANCILIK İÇİN...

Bülent TANIK

"Pazarlama düzeninin yatacağı teklifler, aslında hak etmedikleri halde, bir oranda saygıdeğer görünen uzman'lara yüksek maddi kazançlar sağlayabilir. Pazarlama uzmanları eski düzenin politikacıları, diğer mallar gibi kendi mesleki yeteneklerini de çıkarlarının artırılması yolunda kullanmakta bir sakınca görmezler.. bu ortam "tutsak meslekler"i yaratmıştır." (1)

Fehmi Hoca piyasa koşulları içinde plancılığın bir tutsak mesleği olduğunu, pazar yozlaştırmasının kamuda ve özelde çalışan teknik adamları, mimarları, plancıları nasıl zorladığını 1950'lere atıfta bulunarak 1980'lerde tartışıyor. TMMOB'nin kuruluşunun henüz birinci yılında, 11.12.1955'te İnşaat Mühendisleri Odasının, Mithat Niyazi Resvelioğlu'nun "parselledim satıyorum" kitabını tartışıp Onur Kurulu'na gönderişini belleklere çağırıyor...

Batının piyasa ekonomisi ile bütünleşmeye başlamasının daha 10. yılı dolmadan neler yazılmış neler...

Resvelioğlu kitabında, hem kamuda çalışan teknik elemanları hem de müteahhit gözü ile kamuya yaklaşmaya çalışıyor. Ve diyor ki "Belediyelerde hele büyük şehirlerimizin belediyelerinde durum çok daha vahimdir. Burada bal tutmak ve parmak yalamak umumi kaidedir. Şehirlerimizi bugünkü garip kılığa sokan en kuvvetli amil de budur." (2)

Tartışılan, kuşkusuz, toplumu, doğal ve meslek ahlakını korumak için meslek adamı ve meslek kuruluşu duyarlılığı...

Bilim ve teknoloji insanlık tarihinin daha önceki evrelerinde yaşananın kat be kat üstünde hızlarda değişiyor, geliyor. Toplumsal üretim süreci ve işbölümü hergün yeni ayrışmalar yeni işbölümü konumlanmaları ortaya çıkıyor. Toplumsal gelişmenin her evresinde yepyeni ve değişik mesleklerin ortaya çıkması, bazılarının işlev yitirip yok olması ayrışıp, değişmesi gibi durumlar tüm sosyolojik kavramlar gibi mesleklerin de başlangıçlı ve bitimli

kavramlar olduğunu gösteriyor. Bu durum yeni işbölümü ve sosyal işlevlerin hemen hergün yeniden tanımlanmasını gerektiriyor. Yeni işbölümü sonucu ortaya çıkan yeni işlevlerin meslekleşme sürecini örgütlemek ve bunları toplum nezdinde kabul ettirme mücadelesi de ağırlıklı olarak mesleki örgütleri üstlendiği bir görev olarak belirliyor.

Modern mühendisliğin doğuşu için 19. yüzyıl sonları başlangıç sayılabilir. Ataları 18. yüzyılda Amerikanın kanal ve demiryolu projelerinde çalışan inşaat mühendisleri ve tekstil makineleri imalatı ya da metal dökümhanelerinde çalışmış olan makine mühendisleri, 19. yüzyıldaki sermaye birikiminin yoğunlaşmış büyük şirketler olarak örgütlenmesi sonucu yeni nitelikler kazanır.

İşletmelerdeki bu büyüme, emek sürecinin ayrışmasını alabildiğine hızlandırır. Bu ayrışma sonucu ortaya çıkan parça işleri, birçok meslek gibi mühendisliğin de yeniden biçimlenmesini sağlar.

Mimarlık mesleği daha eski olmasına rağmen benzer bir süreç izler. 1450 yılları dolayında Floransa'lı Mimar Alberti" mimar bir sarayı, bir kiliseyi, mütevazî bir çiftlik evini olduğu gibi, bir kenti de tasarlayacak kadar komple bir tasarımcıdır." diyebiliyordu. O günlerde mimar bu tasarımın gerektirdiği her türlü mühendislik pratiğini de uğraş alanı içinde üstleniyordu. Benzer bir mühendislik - mimarlık pratiği Osmanlı'da, yöntem ve denetim işlerini de içine alacak biçimde, "hassa" mimarının etkinlik alanını tanımlıyordu.

Toplumsal gelişmenin her evresinde yepyeni ve değişik mesleklerin ortaya çıkması, bazılarının işlev yitirip yok olması ayrışıp, değişmesi gibi durumlar tüm sosyolojik kavramlar gibi mesleklerin de başlangıçlı ve bitimli kavramlar olduğunu gösteriyor.

(1) Fehmi Yavuz Kentel Topraklar Ülkemizde ve Başka Ülkelerde SBF Yayınları, No: 452, sf.147, 1980, Ankara
(2) Fehmi Yavuz, Age, sf 146.

Başlangıçta mimarın ya da mühendisin hakimiyetinde olan birçok işlevin bugün farklılaşmış uzmanlıklar olarak yeniden tanımlanması gerekiyor. Bu durum bilim ve tekniğin gelişmesi, sermayenin yoğunlaşp işletmelerin büyümesi sonucu ve üretimi arttırıcı yeni işbölümü konumlarının zorunla sonucu olarak ortaya çıkıyor. Bu süreç işi parçalayarak üretim sürecinin tamamının teknik-zihinsel etkinlik tarafından denetlenmesi sürecini zayıflatıyor. Mühendislik ve mimarlıkta sorumlu konumlara zorlanıyor.

Makinanın gelişmesi, üretimdeki fiziki insan gücünün artması nasıl insan gücünün üretim için önemini azalttı ise, sibernetiğin gelişmesi de üretim sürecindeki yönetim ve denetim işlevlerinin de yakın bir dönemde elden çıkacağına işaret ediyor. Bellekli ve irdeleme yapabilen makinalardaki hızlı gelişim ve makina gücü, insanın daha yaratıcı artık zamanlara kavuşması ve güvenç içinde yaşamasına yetecek üretimin alt yapısını da hızla hazırlıyor.

Ancak dünyanın bir yöresindeki gelişmişliğin çok ileri olması her yerde aynı gelişmişliği yazık ki sağlayamıyor. Sahiplik, ilişkilerde yayılmayı hızlı ve eş zamanlı kılıyor.

Türkiye'de en ilkel teknoloji ve işbölümü süreçleri ile yüksek teknolojilerin ve ileri bilgisayar donanımlarının kullanıldığı işletmeler birlikte görülebiliyor.

Türkiye'de mühendislik mimarlık uygulamaları 1927 ve 1938 tarihlerinde çıkarılan mühendislik ve mimarlık hakkında yasalarla düzenleme altına alınmaya çalışıldı. Bu yasalar, örgütlü mesleki eğitimin ve yetkisi belgelenmiş kişilerin alanda çalışabilmesinin önemini vurguluyordu.

Ancak mühendislik ve mimarlık alanına ilişkin en önemli adım, 1950'lerde faaliyet gösteren 9 meslek derneğinin katılımı ile ve Süleyman Kuranel ile Himmet Ölçmen isimli milletvekillerinin yasa önerilerinin birleştirilmesi sonucu kurulan TMMOB Türk Mühendisleri ve Mimar Odaları Birliği ile atıldı.

1954'te TMMOB'ni kuran yasa, imar gereksinimleri hızla artan ülkede mühendislik ve mimarlık mesleğinin gelişimini, en iyi, yine mühendis ve mi-

marların toplu örgütlülüğünün sağlayabileceğini vurguluyordu. Etkili üretken bir çalışma düzeni ve ülkenin genel çıkarlarının korunması için mühendis ve mimarların örgütlü danışmanlığının önemi de ayrıca belirtiliyordu.

Kurulduğu senede ülkede yaklaşık 5000 mühendis, mimar bulunan TMMOB'nin 10 ihtisas odası bulunuyordu.

TMMOB yasası mühendislik ve mimarlık alanındaki gelişmelerin hızını ve bilimsel yönünü gözetererek yeni oda kurma işlevini TMMOB'nin en geniş ve yetkili organı olan Genel Kurulu'na veriyordu.

1954 yasası, yerinden yönetim ilkesi esaslı bir yaklaşımla, alanı, en iyi mühendis ve mimarların topluca ve bütün olarak yer aldığı organa bırakıyordu.

Bu süreç bugün 21 odalı ve yaklaşık 250.000 üyeli TMMOB'nin oluşumunu hazırladı.

Mimarlık mesleğinin gelişen gereksinim ve birikimlere bağlı olarak yaşadığı ayrışma süreci Türkiye'nin 1950'ler sonrası hızlı kent büyümeleri ile birleşip şehirciliğin ayrı bir disiplin olarak örgütlenmesi gereksinmesini oluşturdu.

1956'larda başlayan tanımlanmış şehircilik eğitimi 1969'da şehir planlama mimar ve mühendisleri adı altında bir oda kurulması kararına yol açtı. O tarihe kadar Mimarlar Odasına geçici kaydı yapılan şehir plancıları, 1971'de yargı kararı ile bir kez daha tescil edilmesi gereken, kuruluş sürecini tamamladılar.

Daha 1950'lerde ipuçları gözlenebilen bozuk, çarpık, yoz şehirleşmenin bugün ulaştığı boyutlar ortada. Teknik elemanların, plancıların da süreçte hem sorumluluk hem de payları var. Ancak tek sorumlu olmadıkları ve korunmaya gereksinim duydukları da biliniyor. İşte bu noktada plancılığı tutsak mesleği olmaktan çıkarmak için Şehir Plancıları Odası, Türk Mühendisleri ve Mimar Odaları Birliği...

Teknik elemanların, plancıların da süreçte hem sorumluluk hem de payları var

İşte bu noktada plancılığı tutsak mesleği olmaktan çıkarmak için Şehir Plancıları Odası, Türk Mühendisleri ve Mimar Odaları Birliği...